Гнідий лежав на мерві і дрімав. Снилися єму широкі луги і висока трава, молоді, безробітні літа. Єго товаришка Лялька переступала з ноги на ногу і з-поза драбин тягнула зубами соломку за соломкою; вибирала, котра солодша.

В куті при дверях на постелі, зробленій зі старих саней, лежав Мартин і думав. Крізь маленьке вікно, що було прорубане в стіні над драбинкою, видів він, як меркли зорі на літній короткій ночі і як над садами лягала досвітня, срібна мряка.

Не міг заснути.

То, що сталося вчора, відбирало єму сон. То так, якби єго хто в неділю перед церквою в лице тріснув... Прийшов до неї, як звичайно, і хотів якийсь конець зробити. Таж то вже тяглеся від великого посту. Ціле село знає, що він ходить до Федькової Марини і перебалакує з нею, кілько душа збагне. А вона молода вдовиця! ... Приходить, — пораєся Марина коло вечері.

— Як ся маєте, Марино! — каже.

— Як ся маєш, Мартине! — відповідає та навіть в той бік не погляне. А перше то, як очима зиркала, як зуби сушила, як станом викручувала! Добре то люди кажуть: не вір жінці за макове зерно!

— Якось ви нині, Марино, не говіркі, — каже.

— Може, для кого і говірка, — відповідає Марина і дальше робить своє.

— Чось ви мені гонорні стали, — почав наново.

А вона, так якби не до него, лиш до образів говорила: "А бо ж я, — каже, — що злого чи поганого зробила, щоби мені гонорною не бути! Я собі прецінь ґаздиня, не яка-небудь наймичка або комірниця".

Зрозумів Мартин, до кого се пито, і було єму дуже прикро. Таж він перший не починав, а вона зачала. Розумів прецінь, що Марина хоть вдова, а ґаздиня, і то не бідна, а він що? Але сама переймала єго і принаджувала до себе. А була там принада!

Пригадував собі і сидів ні в сих ні в тих. Такий єго сором вхопив, якби єго в чужій коморі на крадежі зловили. Лавка пщ ним горіла, а всгага не міг. Щось єго з тої хата не пускало.

А вона шастає собою з кута в кут, а все боком; видно, в лице єму глянути не сміє. Вину чує.

Так минуло кілька отченашів, а може і вірую. Втім, зашипіла страва і почала збігати. Кинулася Марина та як не витне чолом до бовдура, то аж по хаті залунало.

Заклята, приложила мокру шматину і дальше мовчить. Видно, щось в собі мне, а сказати не може... Зважилася.

— Мартине, — каже, — там на тебе десь, певно, з вечерею чекають!

Зірвався Мартин, і якби єго в хаті не було.

В сінях мало не перевернув бабусі та не роздушив ста-рої, бо гонив, як буря. Бабуся вийшла за ним за ворога і розповіла, що Марину засватав якийсь багач з сусіднього ссла і що вже горівкою пропили.

От яка то Марина! А диви, як єго принаджувала, як примилювалася!.. А бо ж то він не хлоп, а бо ж не робітний!..

Плюнув би Мартин на Марину, так не годен. Що заплющить очі, то все єї бачить перед собою, як живу. Якби отут, коло него була, t Мартин піднісся на постелі і поглядів, чи єї справді нема... tri! Тьфу, якась омана! Цвяхом в голові сидить! Але виб'є він єї звідтам, ой виб'є! Таж то зневага, таж то чистий образ гонору. Ціле село знає, ціле село буде сміятися з Мартина, з него, що в війську вибув, а тепер на попівстві при "лугових" конях служить. Добре то в пісні співають, що вдова вчарувала мужа свого, вчарує тя молодого... А може, вона єму що справді завдала, що він еї не годен забути, може, Марина чарівниця?

В голові Мартина прояснилося.

Якби хто там запалену свічку всунув. Нараз покинув єго жаль до Марини, а прийшла радість, що чарівниця відчепилася від него. Але чи Марина справді чарівниця?..

Втім, від коров'ячого хліва рипнули двері. Мартинові зробилося лячно. "Вчарувала мужа свого, вчарує тя молодого!" — бриніло єму в ушах.

Чекав, що дальше буде. Довкола було тихо. Лялька заєдно хрупала солому, а в товарячій стайні румигали корови та так важко сопіли, якби їх хто млиновими каміня-ми попривалював. А більше нічого.

Б! — то так причулося єму. Хто би там тепер відчиняв двері... t тії чарівниці, се також бабська вигадка, з великої злості...

1 Мартин обернувся до стіни, виліпленої всілякими старими газетами і журналами. Він любувався деколи тими паннами, як чічками, і дашлячись на їх стан тоненький, казав до себе: "О, видиш, яка оса!" Але нині був би їх подер, таку злість мав до всіх жінок на світі.

Зажмурив очі і рішився конечно заснути... Ого, де ж там... Якась біда чолопає по стайні... Таки ходить...

Виразно чує, — ходить.

1 зразу вхопив єго великий страх, так якби варту у війську заспав, а ту контроля прийшла. Волосся дубом стало, і мороз побіг по шкірі... Але се тривало лиш хвилю. Потім він перехрестився і зліз з ліжка.

— Ой, є! Біг-ме є! Таке чорне, як баран. Присяйсто-боже, є! Почекай же, небого, будем ми тепер мали любую розмову. Бо мені тепер всьо одно, смерть або житє, як на війні!

Замкнув одні двері, замкнув другі лопатою, заткав вікно старою опанчиною, намацав вила і гайда до роботи.

— Ану, дівонько, будемо чарувати! — Замахнувся вилами, луснув, а воно лиш гайт, та й наліво; замахнувся вдруге, а воно шульк, та й направо; замахнувся втретє, а воно як не зверещить дивними голосами, вся товарина збудилась.

Але Мартин не з тих! Він свого не дарує. Вмієш чарувати, вмій вилами брати! Замахнувсь наново і як довгий повалився на землю. А воно довкола него як у кирагі бігає та мемекає, ме та ме! Чисто як вівця. А вівці, як почули, як не підіймуть блей, а корови як не заревуть, а коні як не заіржуть! Пекло!

Чекає Мартин, щоби когут запіяв, а когутові навіть і не сниться. Прочунявся Мартин, підноситься, кладе хрест святий на собі — та й до ліхтарки. Запалив, дивиться, а воно, як шалене, по стайні вганяє та заєдно мемекає. Чорне, кучеряве, з білою латкою на чолі, достоту як та ягниця, що недавно ягнята мала.

Але Мартин не дурний. Він знає, що ягниця мала червону волічку на шиї, бо до череди ходила. Побачимо, чи є у тебе волічка.

Підняв ліхтарку, хотів придивитись, але де там, не годен. Блеє, якби єї хто ножами різав. Пішов Мартин до голови по розум. Коли то ягниця, то не буде єї в стайні, а як ні, то він вже знає, що то за "інтерес". Пішов до стайні, заглянув до клітки; клітка відчинена а яшиці нема.

Ов, шкода! Дурно гонив по стайні та оббив невинну вівцю. Добре їй так, няй не лазить до кінської стайні.

Але все-таки не заснув, поки вівці не вигнав та не замкнув дверей.

— Агов, Мартине, вставай! Ну, давіть люди, давіть, поки той парубій гадає спати!

— Та чого верещиш? — відозвався Мартин з постелі, розпустила лотоки та й меле. Лучше стань посеред села,

60 ТУ замало люди чують. Скаранє з дівкою, не дає по ночі спати!

— Здурів хлоп! У нього тепер ніч. Та вийди з нори та подивися. В церкві вже служба Божа зачалась!

Мартин підвівся з ліжка і відчинив двері. Надворі був справді білий день. Стовп яркого світла бухнув в стайню і осліпив єго на хвилю.

— Заспав я трохи! — казав, протираючи очі.

— Добре трохи, таке твоє трохи, — відповіла Маланка, підпинаючи нову запаску. — Ходи, бо обід стигне. Тягається по ночі Бог зна куди, а потім спить до полудня.

— От, не говори, як не знаєш. Що я мав сеї ночі, то най ся преч каже.

— Що таке, що? — питала цікаво дівка. Вона здавна малася до Мартина і, хоть він ходив до Марини, вона не тратила надії. — Кажи! Мартине, кажи!

— Ет! Коли ти по селі пустиш.

— Бігме Боже, що ні! — клялася Маланка.

— Була у мене, знаєш? — почав Мартин шепотом.

— Чому ж не знаю. Я сама виділа, як йшла, так у неї сорому нема, навіть тільки що за нігтем.

Мартин оповів, як було. Казав, що Марина перекинулася в вівцю і прийшла до него. Що він зразу спудився, а потім замкнув двері та як не зачне прати...

— Цуд, цуд, цуд! — лепетала Маланка. — Ото раз зіленько, ото раз жінка! Бий ї сила Божа!

— Не треба Бога, як я єї вибив. Попам'ятає до смерті. За першим разом лиш вівкнула, за другим стогнала, аж як я єї по голові второщив, аж тоді промовила:

— Ой, не бий, Мартиночку, Марганцю, Мартинцуню! Та то я, Федьова Марина, даруй житє!

— 1 ти пустив?

— Та пустив. Все-таки страшно душу на сумлінє брати. Побачиш, який басаман на чолі має.

— Ото дурний бала! Та було єї на хамуз, най би ся ма-зею розляла чарівниця. Ой-ой-ой! Чому мене там не було, чому мене не було!

— Маланю! — просив Мартин. — Але ти того нікому не скажеш? Бо я лиш тобі розповів, щоби-сь ти знала.

Глянула на него допитливо і всміхнулася.

— Якось то буде, — сказала, і пішли на обід.

В хаті Марини скриня відчинена і підперта лопатою. Марина перебирає одежу і чогось шукає. Відчиняються двері, входить правобічна сусідка.

— Ходіть, любко, до церкви, саме тепер дзвонять.

— Голова мене болить. Най пан Біг дарує.

— Бог милосердний не одно нам грішним дарує; а вам що в голову, любо?

— Вдарилам-ся вчора до бовдура. Може, з того.

— А ну, де, покажіть, кумо, де? — наставала сусідка. Марина показала синяк.

На лиці сусіди виявилося здивування і переляк.

—• Ага, до бовдура! Та то так, якби ціпивном спряг або вилцями. Ага, до бовдура, — повторяла, виходячи з хати. — Най Бог простить!.. До бовдура.

"Що їй такого ? — міркувала Марина. — Жибонить, як несповна розуму".

Зігнулася і шукала дальше.

— Я по вас вступила, щоби-сьмо разом на вечірню йшли, — говорила сусідка з лівого боку.

— Не піду! — відповіла Марина, — голова мене болить.

— А з чого ж вас голова болить, кумо?

— До бовдура вдарилася, — відповіла Марина, показуючи синяк.

Кума глипнула, вибалушила очі і вибігла з хати.

Нім сонце зійшло на небі, вже ціле село знало, що Марина підпирає лопатою скриню і робить чари.

Колись ту перекинулася в вівцю і прийшла вночі до Мартина до стайні, а він єї голову розвалив вилцями.

Марина чарівниця...

Мартин помстився.